

VAI TRÒ CỦA HỌC PHẦN BỐ CỤC CHẤT LIỆU LỤA TRONG CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO CHUYÊN NGÀNH HỘI HỌA KHOA SƯ PHẠM MỸ THUẬT

NGUYỄN THỊ HÀ HOA

Email: hahoa3003@gmail.com

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

ROLE OF SILK MATERIALS SUBJECT IN THE TRAINING PROGRAM SPECIALIZED IN THE FINE ART COURSE INDUSTRY

TÓM TẮT

Bố cục chất liệu lụa là học phần chuyên sâu đặc thù trong chương trình môn Bố cục chất liệu thuộc chuyên ngành Hội họa, nhằm cung cấp cho sinh viên những kiến thức, kỹ năng mang tính nâng cao của chất liệu lụa, đáp ứng cho việc dạy học và sáng tác Mỹ thuật trong và ngoài nhà trường. Từ đó sinh viên sẽ phát huy được khả năng tư duy tạo hình, tư duy sáng tạo, cảm xúc thẩm mỹ có thể đạt được hiệu quả nghệ thuật có giá trị phục vụ hoạt động sáng tác nghệ thuật.

Từ khóa: Vai trò, bố cục chất liệu lụa, Hội họa, Sư phạm Mỹ thuật

ABSTRACT

Silk Material Layout is a particular intensive course in the Material Layout subject of the Painting major, in order to provide students with advanced knowledge and skills of silk, serving for teaching and composing Fine Arts in and out of the school. From there, students will promote their ability to shape and create, creative thinking, and aesthetic feelings, and can achieve valuable artistic efficiency for artistic creation activities.

Keywords: Roles, silk material layout, Painting, Fine arts

1. Khái quát chung về học phần Bố cục chất liệu lụa, hệ đại học chuyên ngành Hội họa Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

Bố cục là một môn học quan trọng trong chương trình đào tạo sinh viên mỹ thuật. Bố cục là vấn đề cốt yếu của tác phẩm nghệ thuật, là kỹ năng phải có của người sáng tác. Có thể coi bố cục là sự sắp xếp tìm chỗ đặt cho các yếu tố tạo hình, tìm vị trí cho các mô típ chính, phụ hoặc phân chia không gian, hình mảng thành các lớp cảnh hoặc khu vực trung tâm của tác phẩm. Nghiên cứu những quy luật nội tại, phổ quát, chuyên biệt về các tỷ lệ tương quan do các nguyên lý quang học, sinh học và tâm lý thị giác quy định. Hiệu quả của bố cục tranh phải được thỏa mãn đúng theo ý đồ của người sáng tác.

Bố cục chất liệu lụa là học phần chuyên sâu đặc thù trong chương trình môn Bố cục chất liệu thuộc chuyên ngành Hội họa. Các bài học trong học phần Bố cục chất liệu sơn dầu, Bố cục chất liệu sơn mài, Bố cục chất liệu lụa... được biên soạn theo chương trình khung do Bộ Giáo dục và Đào tạo quy định và đáp

ứng chương trình chi tiết đã được điều chỉnh cho phù hợp với mục tiêu đào tạo thực tế của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

Nội dung tài liệu giảng dạy các môn Bố cục chất liệu được biên soạn theo phương pháp dạy học tích cực, kết cấu các phần bài học liên kết chặt chẽ. Nội dung các bài được trình bày rõ ràng, mạch lạc và dễ hiểu giúp người sử dụng tài liệu dễ theo dõi và dễ thực hiện đối với các giảng viên và sinh viên khoa Sư phạm Mỹ thuật. Sinh viên hoàn toàn có thể sử dụng tài liệu và thực hành theo hướng dẫn thông qua hệ thống minh họa tranh, phân tích tác phẩm để làm rõ tính chất, đặc điểm và cách tạo hình trên từng chất liệu như sơn mài, sơn dầu và lụa.

2. Đặc điểm học phần Bố cục chất liệu lụa đối với sinh viên chuyên ngành Hội họa

Hội họa là nghệ thuật thị giác, một bức tranh đẹp hấp dẫn được người xem cả về tình cảm lẫn lý trí trước tiên do hiệu lực của tranh. Hiệu lực của tranh trước tiên do sự tổng hòa của vật chất tạo ra trên bề mặt

ARTS

tranh, khung tranh và không gian treo tranh, trưng bày tranh. Tranh hay các tác phẩm nghệ thuật tạo hình là nơi để tác giả và người thưởng thức giao lưu tình cảm. Cái đẹp của hội họa không chỉ là ý niệm thẩm mỹ, được xây dựng trong trí tưởng tượng, trong sự hình dung của bộ não thông qua sự mô tả bằng từ ngữ, âm điệu từ ngữ như văn học và thơ ca. Cái đẹp của hội họa được xây dựng trực tiếp bằng đường nét, hình thể, đậm nhạt, màu sắc, chất cảm. Sự tổng hòa các yếu tố tạo hình trên mặt tranh tác động trực tiếp đến người xem, lưu lại thị giác người xem tồn tại cái đẹp trong ý niệm trong ký ức người xem.

Để sáng tác hay và thưởng thức được cái đẹp của tranh lụa, sinh viên rất cần học tập, nghiên cứu học phần Bộ cục chất liệu lụa. Đây là học phần quan trọng giúp sinh viên chuyên ngành Hội họa có kiến thức về sắp xếp bố cục, kỹ năng về thực hành trên chất liệu lụa.

Chương trình môn Bộ cục chất liệu có nhiều thay đổi, với việc chú trọng tăng cường tính sáng tạo cho môn học này, đặc biệt với chuyên ngành Hội họa hệ Đại học, thời lượng học thực hành các bài tập sáng tác chuyên môn nhiều hơn và yêu cầu tính chuyên sâu hơn ngành Sư phạm Mỹ thuật.

Các phương hướng để học tập môn Bộ cục chất liệu được tốt, đầu tiên phải kể đến tư duy về các yếu tố ngôn ngữ tạo hình. Trong đó để hiểu các vấn đề đặt ra cho việc học tập bố cục là phải hiểu biết và giải quyết hoàn hảo các quy luật thông thường về bố cục.

Có những người vẽ hình trong tranh rất nhiều, nhưng nhìn bố cục không thấy thừa. Cũng có người vẽ ít mà không thiếu; Ngược lại, có những tranh vẽ nhiều mà thiếu, vẽ ít lại thừa. Điều đó có nghĩa không đạt sự hài hòa về tỷ lệ cả hình thức lẫn nội dung tư tưởng.

Một bố cục mà khiến người xem thấy ngay cái non nớt của tác giả là sự thiếu vững chãi. Sự vững chắc và cân xứng, cân bằng là một vấn đề cơ bản. Vì công việc sáng tác là một tấm gương phản ánh trung thực sự làm việc của tác giả, một sự làm việc đầy sự sáng tạo nghệ thuật.

Đã có những sinh viên hội họa sau 5 năm học tập, rèn luyện đến khi làm bài tốt nghiệp đạt được kết quả rất tốt, đây là thành quả của cả một quá trình học hỏi và thực hành sáng tạo nghệ thuật nghiêm túc.

Như bao chất liệu hội họa khác, lụa cũng được thể hiện bằng hai yếu tố chính là hình và màu sắc. Hình là yếu tố đóng vai trò chủ yếu nhưng màu sắc cũng quan trọng không kém, nó là ngôn ngữ giúp truyền tải tâm tư, những cung bậc cảm xúc của người nghệ sĩ và làm cho các tác phẩm phong phú, hấp dẫn hơn trong mắt người xem. Có thể dựa vào những ưu điểm của lụa

mà sinh viên học tập, nghiên cứu ở học phần Bộ cục chất liệu lụa khai thác thành công từ tổng thể bố cục, sự hài hòa giữa các yếu tố hình - mảng, đường - nét, màu sắc hay không gian trong tranh.

Với mục tiêu giúp sinh viên hiểu được các yếu tố ngôn ngữ tạo hình, vẻ đẹp của chất liệu, cách xử lý kỹ thuật của chất liệu lụa. Từ đó các em nắm được các vấn đề chung về bài bố cục chất liệu lụa để vận dụng được vào quá trình sáng tác sau này; có phương pháp làm bài tập theo hệ thống các tranh lụa.

Học phần bố cục chất liệu lụa cung cấp cho sinh viên chuyên ngành hội họa các kỹ năng để hoàn chỉnh các bài tập thực hành của bộ môn theo tiêu chí đã học. Rèn luyện kỹ năng phân tích, tổng hợp và đánh giá, kỹ thuật nâng cao trong vẽ tranh lụa, có nhận thức thẩm mỹ tốt trong sáng tác. Từ đó hình thành thái độ tích cực trong cảm nhận và đánh giá môn học.

Môn Bộ cục chất liệu lụa cho hệ đại học chuyên ngành Hội họa được sắp xếp 2 học phần. Học phần 01 gồm 51 giờ tín chỉ, thực tế đang học chung chương trình với hệ Sư phạm Mỹ thuật ở học kỳ 4, học phần 2 gồm 74 giờ tín chỉ học ở học kỳ 7, là những yêu cầu bài tập chuyên sâu đòi hỏi tính sáng tạo và tư duy nghệ thuật cao hơn. Như vậy môn Bộ cục chất liệu lụa hệ đại học Hội họa đòi hỏi có nhiều thời gian để nghiên cứu thể hiện. Không chỉ cần kiến thức chuyên môn, kỹ năng thể nghiệm mà kỹ thuật chất liệu cũng chiếm phần quan trọng trọng hiệu quả của tác phẩm. Chính vì vậy những đòi hỏi khắt khe trong thể hiện kỹ thuật mới đem lại hiệu quả tốt cho bài bố cục chất liệu lụa.

Để có được những hình tượng đẹp trong tranh là một việc cần sự công phu. Các nhân vật được xây dựng từ rất nhiều ký họa nghiên cứu, sau đó khai thác và chất lọc từng chi tiết để diễn tả nên nét điển hình của nhân vật. Nhưng thường sinh viên Hội họa ít làm được trọn vẹn các bước như vậy, vì thiếu ký họa, vì chưa đầu tư cho việc vẽ ký họa trong những đợt đi thực tế chuyên môn. Mà khi thiếu tư liệu sẽ không thể hình thành được ý tưởng tốt - yếu tố quan trọng đầu tiên để sáng tác ra một tác phẩm.

Và khi đi tìm tài liệu cho việc xây dựng tác phẩm, sinh viên thường phải quan sát thực tế chọn lọc cảnh vẽ ký họa hoặc ký họa rất nhiều các sinh hoạt đời thường của người dân, trong đó nắm bắt tất cả những gì nhìn thấy trong không gian thực. Sau đó những tài liệu ghi chép trong các chuyến thực tế sẽ được gạn lọc thành tranh, và riêng trong lụa việc hình thành không gian và đậm nhạt không phụ thuộc vào thực tế mà phụ thuộc vào cách đặt vấn đề và tạo hình của tác giả. Tức là tranh sẽ có không gian của riêng nó và rất đơn giản.

Và như vậy, với việc đề cao tính sáng tác thì sinh viên hệ Hội họa lại càng phải nắm được rất rõ cách nhìn hình linh hoạt, tinh tế, có sức sống, có thần thái. Nhiệm vụ trong tranh tạo sáng tối cho tác phẩm, sáng tối do sắc độ của các hình mảng, các sự vật, do sự sắp xếp của người vẽ. Khả năng của người học không chỉ chi phối rất nhiều đến việc xây dựng bố cục, xây dựng hình cho tác phẩm mà còn ảnh hưởng của khả năng cảm thụ màu sắc. Sự hài hòa và biểu cảm trong màu sắc cũng là tiếng nói cảm xúc và biểu hiện phong cách của mỗi người vẽ, và ở đây là sinh viên.

Thực tế với độ tuổi và những kiến thức học được trong nhà trường, sinh viên còn phải học hỏi liên tục ở cuộc sống xung quanh, để nhìn nhận thực tế, đưa thực tế cuộc sống vào tranh một cách chân thực nhất, hồn nhiên nhất.

Tranh lụa là chất liệu độc đáo và rất kén chọn đề tài. Đặc điểm của lụa là mỏng, trong trẻo, óng ả, có độ thấm cao, dễ loang nhòe khi ẩm ướt. Lụa khó có thể diễn tả chất như sơn dầu và kỹ thuật vẽ cũng không hề đơn giản. Khi vẽ đòi hỏi người họa sĩ phải kiên nhẫn, tỉ mỉ; vẽ từ nhạt đến đậm; vừa phải tạo nét đẹp tổng thể, vừa đẩy sâu vào những chi tiết quan trọng mang lại hiệu quả. Vẽ lụa trước tiên phải lên hệ thống nét, tô mảng màu, xử lý độ loang nhòe khi vẽ ở ba độ khô - ẩm - ướt. Có thể chồng nhiều lớp màu lên để pha màu trực tiếp trên lụa, tạo độ sâu nhưng đôi khi phải rửa lụa để tránh bị chặn đục của màu làm che đi thớ dọc thớ ngang và mất vẻ trong trẻo vốn có của lụa. Việc rửa lụa cũng phải đặc biệt chú ý, không phải cứ cọ rửa nhiều lần là tốt, nếu không sẽ làm mất đi hiệu quả của màu và nét. Đặc biệt, khó khăn lớn nhất khi vẽ lụa là nhuộm màu bị đen thì sẽ không sáng ra được nữa. Lụa cũng rất dễ bẩn nên trong quá trình vẽ, người vẽ cần phải cẩn trọng từng bước một. Kỹ thuật vẽ đã đòi hỏi cao như vậy, nhưng vẽ xong vẫn chưa được coi là hoàn thành mà còn một bước quan trọng cuối cùng đó là biểu hiện trên giấy dó. Công đoạn này có thể khiến cho tranh đạt hiệu quả và đẹp hơn, nhưng cũng có thể xây ra điều ngược lại. Chính vì quá nhiều khó khăn mà đôi khi tác phẩm còn không được hiệu quả như các chất liệu khác, nên đã có những sinh viên ngại học vẽ lụa.

Khi nghiên cứu về tranh lụa ta sẽ thấy việc xây dựng được một tổng thể hài hòa giữa đường nét, hình mảng và màu sắc rất quan trọng. Đặc biệt trong tranh lụa, khi tìm bố cục chính là tìm hệ thống giữa mảng hình và khoảng trống lớn, tạo sự liên kết sáng - tối, đậm - nhạt, gợi chiều sâu không gian trong tranh. Chất liệu lụa vừa toát lên vẻ đẹp thanh thoát bên ngoài, vừa thể hiện được chiều sâu của sự vật thông qua cảm xúc và tư duy của người sáng tác. Vì vậy việc thành công trong sáng tác tranh lụa lại là một thử thách các sinh viên, quá trình xử lý tác phẩm tranh lụa đã giúp các

em học hỏi được cách khai thác nét độc đáo và xử lý những khó khăn của chất liệu này.

3. Vai trò của học phần bố cục chất liệu lụa đối với sinh viên chuyên ngành Hội họa

Môn học Bố cục chất liệu hệ đại học Hội họa là học phần quan trọng giúp sinh viên hình thành khả năng tư duy, khả năng biểu đạt những ý tưởng sáng tạo trên mặt tranh. Học hai học phần sinh viên sẽ được trang bị kỹ năng cơ bản và nâng cao về phương pháp làm việc, kỹ năng cảm nhận cuộc sống xung quanh thông qua các ngôn ngữ biểu cảm của nghệ thuật tạo hình. Các học phần Bố cục chất liệu trong chương trình học đã bổ sung cho nhau và tạo tiền đề cho những sáng tác sau này của các em sau khi ra trường và tham gia hoạt động mỹ thuật.

Việc học môn Bố cục chất liệu lụa là môn học quan trọng trong chương trình ở bất cứ trường đại học nào có đào tạo cử nhân nghệ thuật chuyên ngành hội họa. Góp phần giúp sinh viên định hướng tốt về thẩm mỹ, hiểu về nghệ thuật căn bản và cốt yếu nhất, cảm thụ được cái đẹp của chất liệu truyền thống Á Đông, yêu vẻ đẹp và học hỏi kỹ thuật chất liệu một cách chuyên sâu nhất. Vì vậy, tài liệu cho sinh viên hội họa cần được bổ sung cho có tính hệ thống và logic. Từ đó các em có những thông tin, kiến thức theo chuẩn thống nhất để tìm ra phương pháp học tập và nghiên cứu theo xu hướng tích cực.

Môn Bố cục chất liệu lụa 2 trong chương trình đào tạo hệ đại học ngành Hội họa là học phần nâng cao, môn học nhằm nâng cao kiến thức cũng như kỹ năng trong sáng tác tranh lụa.

Với mọi chất liệu hội họa, người học vẽ cần có khả năng nhận xét nhạy bén, gạt lọc thực tế nhằm chọn được những nét điển hình, tìm ra bản chất của sự vật chứ không đơn thuần là sao chép thực tế. Vậy sự kết hợp của các yếu tố bố cục, tạo hình, màu sắc được cô đọng trong tác phẩm, kết hợp với cảm xúc, tình cảm và mắt nhìn của người vẽ. Tranh sáng tác không lệ thực, ý đồ của tác giả sẽ được thể hiện rõ nét hơn. Tranh có thể không tuân thủ các bố cục cơ bản, tạo hình mới mẻ, thậm chí kỹ thuật vẽ lụa cũng có những đổi mới và sáng tạo nhằm thu hút người xem. Như vậy với chương trình của hệ Hội họa, học phần Bố cục chất liệu lụa 2 sẽ tạo tiền đề cho sinh viên thỏa sức sáng tạo, đam mê tìm tòi những thể nghiệm mới đưa vào thể loại tranh vốn được coi là truyền thống, mang đậm hồn dân tộc.

Chất liệu lụa là một chất liệu mỏng, nhẹ, được coi là mềm mại uyển chuyển và đầy tính thơ mộng, nhưng nếu có những đột phá về ý tưởng, về bố cục, về không gian, màu sắc thể hiện trên mặt lụa cũng sẽ đem đến những hiệu quả bất ngờ và khi đó người xem sẽ đem

đến những hiệu quả bất ngờ và khi đó người xem sẽ không còn khái niệm tranh lụa phải nhờ mờ mới đúng, mới đẹp...

Với kỹ thuật vẽ, người sáng tác phải hiểu nhuộm lụa chỉ là một trong những kỹ thuật vẽ lụa. Vẽ lụa chỉ có một yêu cầu, là phải trong không được phép đục và cặn. Các kỹ thuật khác đều có thể sử dụng miễn sao diễn tả được ý tưởng để phục vụ nhu cầu thẩm mỹ và tạo hình của mình. Lối vẽ ke và cứng, rành mạch về đường nét nhưng vẫn mềm mại, tinh tế trong chuyên đổi màu sắc, sự điều luyện của kỹ thuật thì vẫn tạo cảm xúc cho người xem. Điều quan trọng của người sáng tác thành công là luôn luôn cần một sự tinh tế của cảm xúc kết nối, để bức tranh có được sự cân bằng trong mắt người thường thức. Cách vẽ lụa hiện đại có sự khác lạ với kỹ thuật vẽ lụa truyền thống có thể nói là ở điểm đó.

Thông qua môn học Bố cục chất liệu lụa người học được rèn luyện khả năng nghiên cứu, kỹ năng tổng hợp kiến thức để xây dựng một tác phẩm. Các môn học trong chương trình luôn có sự tác động tích cực và liên quan bổ sung kiến thức cho nhau. Đó là sự kết hợp của các kiến thức về kỹ thuật vẽ lụa cơ bản cũng như các kiến thức của môn hình họa, ký họa, trang trí và bố cục, từ đó vận dụng vào bài Bố cục chất liệu lụa. Bố cục chất liệu lụa hệ đại học chuyên ngành Hội họa gồm các nhóm bài nghiên cứu theo hệ thống từ đơn giản đến phức tạp, thúc đẩy tư duy sáng tạo của sinh viên: Tranh sáng tác chân dung, tranh sáng tác phong cảnh, tranh sáng tác trừu tượng, tranh sáng tác bố cục sinh hoạt.

Bố cục trong tác phẩm nghệ thuật cũng mang nhiều dấu ấn cá nhân, của tác giả. Mỗi người đều có nhận thức, cảm quan nghệ thuật, xử lý tạo hình theo cách riêng khác nhau. Nghệ thuật bố cục tranh là nghệ thuật luôn đòi hỏi sự sáng tạo không ngừng, sự tìm tòi mới lạ. Vì thế sẽ không có một khuôn mẫu cứng nhắc nào áp dụng phải làm theo một cách máy móc. Tuy nhiên cái gì cũng có những nguyên tắc cơ bản của nó. Bố cục chuẩn mực đã được tổng kết bằng kinh nghiệm của nhiều thế hệ họa sỹ và sự khẳng định của các nhà nghiên cứu lý luận Mỹ thuật. Trong bố cục cần chú ý tới mảng chính phụ và quan trọng là hai yếu tố này cần được bố trí hợp lý hỗ trợ cho nhau làm rõ trọng tâm của tranh. Khi học tập và sáng tác có mối liên hệ với nhau một cách nhuần nhuyễn thì tính thời đại chính là ngôn ngữ truyền thống và kỹ thuật cá nhân của người học vẽ. Tính đương đại còn thể hiện ở việc sinh viên học tập để phát huy ý tưởng tư duy để tạo được một thế giới riêng để nhìn vào đó người xem cảm nhận được con người, đời sống thậm chí nhìn thấy cá tính và nỗi niềm của người vẽ. Đã có những tác phẩm lụa mang hơi thở mới mặc dù chất liệu lụa là một chất liệu không dễ thể hiện về mặt kỹ thuật. Và

ngoài việc tìm ý tưởng cho tác phẩm, nhiều họa sỹ đã tìm ra những hình thức trưng bày phong phú, có thể trong một hình thức sắp đặt hoặc chồng đê các lớp lụa lên để tạo thành các tầng lớp của độ đậm sâu và tạo cho người xem rất nhiều cảm xúc. Hoặc không biểu lên trên tấm giấy dó, hoặc không làm bo xung quanh bức tranh mà chỉ sử dụng khung mi ca viền sát khung tranh tạo sự khỏe khoắn, hiện đại cho tranh lụa. Như vậy tranh lụa với các tác giả có khát vọng khai mở những khả năng tận cùng của chất liệu, kết hợp nhuần nhuyễn giữa truyền thống và hiện đại, mang lại sức sống mới cho tranh lụa. Như vậy tranh lụa không còn bị cảm giác lu mờ mà trở lại mạnh mẽ, trong sáng và rực rỡ.

Trong tranh lụa, thì chữ lụa không chỉ đơn giản là nền mà lụa còn đồng thời là mặt, là phương tiện hiển thị và biểu cảm trọng yếu của tranh lụa. Quá trình thể hiện một bức tranh lụa bắt đầu từ việc chuẩn bị bản nét, có phác thảo, và bước cuối cùng là thể hiện trên mặt lụa. Tuy nhiên phong cách của mỗi họa sỹ thể hiện khác nhau. Có những người vẽ theo lối truyền thống và chỉ cách điệu về hình mảng, bố cục nhưng cũng có họa sỹ không vẽ kín nền lụa mà để lại phần nền màu trắng ngà của lụa. Nền lụa mộc đó đôi khi cũng cho người xem cảm giác rõ hơn về tính biểu cảm của chất tơ lụa qua độ óng ánh của các thớ ngang dọc mà với tấm lụa dệt mau chất cảm còn mượt như nhung.

Điểm khác biệt rõ nét nhất trong sáng tác tranh lụa là không vẽ trực tiếp ngoài thiên nhiên vì do đặc điểm nền lụa. Tranh lụa sáng tác dựa trên những ghi chép hoặc tư liệu mà họa sỹ sưu tầm được và ghi nhớ lại. Vì thế, tranh lụa ưu tiên về không gian ước lệ, trên một bề mặt phẳng vài nét tín hiệu được họa sỹ chọn lọc rất kỹ để tạo nên tính ước lệ về mảng, hình, nét và màu sắc nhằm gợi cho người xem về hiệu ứng thẩm mỹ, hiệu quả thị giác mong muốn. Ngôn ngữ lụa vừa gợi mở vừa cô đọng, thông qua một nét gợi người xem có thể thấy được rất nhiều điều muốn nói trong đó.

Thế giới thiên nhiên luôn luôn là đề tài không bao giờ cạn đối với nghệ sỹ. Tranh phong cảnh mô tả thế giới muôn hình vạn trạng của thiên nhiên trong đó chứa đựng cả thế giới hữu hình hữu sắc mang đầy sức sống. Tranh lụa phong cảnh luôn giảm tiết sự gồ ghề, khúc khuỷu và đặc biệt không nhất thiết tuân thủ phối cảnh và quy luật sáng tối - vốn dĩ là nguyên tắc cơ bản của hội họa phương Tây. Tuy nhiên ánh sáng thiên nhiên trong tranh lụa phong cảnh cũng có thể tượng trưng cho từng mức độ hóa giải một sự vật, một góc cảnh nào đó. Sự mềm mại, loang nhòe và thẩm thấu của chất liệu lụa càng làm tăng thêm độ rung cảm cho mỗi bức tranh.

Phương pháp và kỹ thuật vẽ tranh phong cảnh lụa nhìn chung giống như mọi quy trình vẽ các thể loại

ARTS

tranh lụa khác, tuy nhiên nó cũng có vài nét riêng đặc thù của tranh phong cảnh mà sinh viên cần lưu ý.

Bằng những dụng cụ, phương tiện thể hiện và tác dụng của màu sắc, người họa sĩ có thể làm cho những sự vật tầm thường nhất cũng được khoác lên mình cái vẻ đẹp nghệ thuật, biến mọi thứ xung quanh thành những tác phẩm chứa đựng nỗi lòng của tác giả. Màu sắc khi được dùng một cách có chủ ý giống như con dao hai lưỡi, nó có thể kích thích sự hứng khởi, mang lại niềm vui, sự yên tĩnh nhưng cũng có thể khiến ta hoang mang, sợ hãi hay cô đơn đến tột độ. Là một trong những yếu tố tạo hình quan trọng, nó có thể tạo ra cảm giác gần - xa, nóng - lạnh và còn thể hiện ra những bút pháp mạnh mẽ hay dịu dàng,... Màu sắc như một hơi thở thần thánh, nó thổi sự sống vào hình thù của vạn vật xung quanh chúng ta. Trong một bức tranh, không nhiều thì ít màu sắc cũng sẽ để lộ vài phần tính cách của chính tác giả.

Dù vẽ theo cách nào thì tranh phong cảnh lụa có thể sử dụng một hoặc nhiều bút pháp khác nhau như: “Công bút”, “Ý bút”, “Đơn tuyến bình đồ” và “Vờn khói”. Bút pháp “Công bút” là lối vẽ trau chuốt, tỉ mỉ từng chi tiết.

Bút pháp “Ý bút”: Lối vẽ chấm phá, phóng khoáng để tạo ra hiệu quả bất ngờ.

Bút pháp “Vờn khói”: Chuyển đậm nhạt, sáng tối theo luật ánh sáng tinh tế, nhẹ nhàng. Phương pháp “Đơn tuyến bình đồ”: Bao viền nét xung quanh các mảng màu.

Vai trò của tranh bố cục trong học tập và sáng tác lụa: Tranh về đề tài sinh hoạt chất liệu lụa là đi tìm vẻ đẹp bình dị từ cuộc sống hằng ngày. Đưa những hình ảnh con người trong cuộc sống, trong lao động trở thành hình tượng nghệ thuật trong tác phẩm có sức hấp dẫn, có tính thuyết phục đối với công chúng xem tranh.

Chất liệu lụa luôn được thể hiện với những hình mảng khái quát mang tính cách điệu và cường điệu cao. Được thể hiện đơn giản hóa thiên về gọi kết hợp với tổ hợp nét trang trí. Hình mảng luôn liên kết, gắn bó chặt chẽ bổ sung cho nhau tạo sự ổn định chắc chắn cho bố cục, là yếu tố chính trong việc hình thành bố cục từ ban đầu. Từ đó thể hiện nội dung và tạo nên mối tương quan đậm nhạt trong tranh, giữa các mảng hình, nền, không gian trước, không gian sau... Hình mảng trong lụa với bố cục các nhân vật được nhìn theo hướng đơn giản khái quát nhưng không hề đơn điệu, mà ẩn sâu trong đó là những ý tưởng rất tinh tế. Hình mảng đơn giản là lược bỏ chi tiết, tìm những nét điển hình thể hiện được nội dung cần đề cập, đơn giản khác với sơ sài, đơn giản nhưng vẫn phải dựa trên cơ sở những ghi chép thực tế hoặc thâm nhập thực tế của

chính người sáng tác.

Với hệ thống bài tập trong học phần Bố cục chất liệu lụa 2 sẽ tạo điều kiện cho sinh viên có những tìm tòi mới đưa vào thể loại tranh vốn được coi là truyền thống, mềm mại uyển chuyển và thơ mộng. Ngoài những ý tưởng mới về chất liệu vẽ lên trên mặt lụa như phần màu trên lụa, temperatrên lụa, hoặc dán bạc để tạo độ óng ánh trên mặt tranh. Chất lượng tranh còn được đánh giá ở cách đặt vấn đề và kỹ thuật thể hiện đưa những chất liệu mới đó lên trên mặt lụa làm sao để tranh đạt hiệu quả tối ưu nhất.

Một số bài tập tranh chân dung và phong cảnh của sinh viên hệ đại học Hội họa trong học phần Bố cục chất liệu lụa 1 và học phần Bố cục chất liệu lụa 2 đã có những thay đổi về chất lượng và ngôn ngữ tạo hình. Ở những bài tập của học phần Bố cục chất liệu lụa 2 có thể thấy rõ cách đặt vấn đề và hình thành ý tưởng rõ ràng hơn và kỹ thuật thể hiện để tạo hiệu quả cho chất lượng bài tập cũng được sinh viên chú trọng quan tâm hơn.

Bài tập chân dung lụa của sinh viên khoa SPMT chuyên ngành Hội họa Học phần Bố cục chất liệu lụa 1

Học phần sáng tác tranh chân dung lụa
Sinh viên khoa SPMT chuyên ngành Hội họa
Học phần Bố cục chất liệu lụa 2

Bài tập phong cảnh lụa - Học phần Bộ cục chất liệu lụa 1

Bài tập sáng tác phong cảnh lụa -
Học phần Bộ cục chất liệu lụa 2

Học phần Bộ cục chất liệu lụa đã cung cấp những kiến thức nền tảng và nâng cao cho sinh viên để từ đó các em có kỹ năng sáng tác phù hợp, phát huy sự sáng tạo và năng lực thẩm mỹ của chính mình trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2007), *Tuyển tập tranh lụa toàn quốc 2007*.
2. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch - Cục Mỹ thuật, Nhiếp ảnh và Triển lãm (2017), *Triển lãm tranh lụa và điêu khắc nhỏ*.
3. Đặng Bích Ngân (2004), *Từ điển mỹ thuật phổ thông*, Nxb Giáo dục.
4. Đặng Quý Khoa (1996), *Giáo trình bộ cục*, ĐH Mỹ thuật Hà Nội.
5. Hoàng Công Luận, Lưu Yên (2003), *Hội họa cổ Trung Hoa - Nhật Bản*, Nxb Mỹ thuật, Hà Nội.
6. Lê Thanh Đức (2001), *Mỹ thuật Trung Hoa*, Nxb Mỹ thuật, Hà Nội.
7. Lưu Thị Hồng Điềm, *Nghệ thuật tạo hình trong tranh lụa của họa sỹ Mai Trung Thứ*, **Đề tài NCKH cấp khoa 2019**.
8. *Mỹ thuật hiện đại Việt Nam (1996)*, Nxb Mỹ thuật Hà Nội.
9. Nguyễn Thị Nhung (2012), *Nghiên cứu biên soạn tài liệu giảng dạy môn bộ cục chất liệu lụa - hệ ĐHSP - Trường ĐHSP Nghệ thuật TW*, **NCKH cấp trường**.
10. Nguyễn Thu (1995), *Kỹ thuật vẽ tranh lụa Việt Nam*, Trường ĐH Mỹ thuật Hà Nội.
11. Nguyễn Quân (2010), *Mỹ thuật Việt Nam Thế kỷ 20*, Nxb Tri thức.
12. *Những vấn đề Mỹ thuật (1997)*, Nxb Mỹ thuật.
13. *Tuyển tập Triển lãm toàn quốc 2000, 2005, 2010, 2015*.
14. *Tuyển tập Mỹ thuật Việt nam Thế kỷ XX (2003)*, Nxb Văn hóa thông tin.
15. *Tranh lụa Việt Nam, (1997)*, Nxb Mỹ thuật
16. Trần Thị Bích Huệ, *Vẻ đẹp tranh lụa Việt Nam qua các thời kỳ phát triển*, **Đề tài NCKH cấp trường 2009**.
17. Trường CĐSP Nhạc Họa TW (2005), *Chương trình Mỹ thuật CĐSP*.
18. Vũ Thị Kim Vân, *Khai thác yếu tố trang trí trong dạy học môn Bộ cục chất liệu*, **Đề tài NCKH cấp khoa 2013**.